

kot spodbudo za razmišljanje (kajpak: tudi kot možnost polemike). Oblikoval jih je (tebi po letih najbližji) član našega uredništva Marko Juvan.

1. Se zdi smiselno in upravičeno govoriti o »literaturi mladih« kot posebni, drugačni, različni od »literature starejših«? Kakšna je tvoja ocena njenega stanja in družbenega položaja? Kako je z njenimi, recimo temu, perspektivnimi pisci, če po tvojem sploh so? Kakšne možnosti imajo (odmev, kritika, uveljavitev)?

2. Ali v tej literarni produkciji, ki jo zasilno imenujemo »mlada«, prevladuje kakšna (filozofska) miselna usmeritev, kakšen izrazitejši slogovni profil? Če prevladuje, katera je, in ali posega tudi v tvojo ustvarjalnost?

3. V čem vidiš vlogo in smisel svoje literature? Kako se odziva tvojemu doživljanju sveta in razmisleku o njem, s kakšno idejnoestetsko sporočilnostjo se odpira po tvojem navzven, k drugim? In kakšno je njeno razmerje do drugih oblik miselnih praks (npr. filozofije, politike, teorije...)? Se (tvojemu) ustvarjanju odpira kakšna posebna problematika? Kakšna in katera problematska polja se ti zdijo adekvatna zdajšnji razvojni stopnji slovenske literature? Ima umetnost kakšne prednosti ali je, po znani Heglovi tezi, že nezadostna?

4. Ali čutiš potrebo po skupinskem nastopanju? Po sproti teoretski ali kritični spremljavi ali programih?

5. Duhovni svet katerih piscev (domaćih ali tujih, sodobnih ali ne) je za tvojo ustvarjalnost najbolj inspirativen? Kakšen je tvoj odnos do sodobne slovenske literature? Kaj misliš o avantgardizmu in v čem vidiš, če te to zanima, t. i. »postmodernizem«?

Glav. in odgovorni urednik

Generacija brez karizmatičnih mentorjev

Andrej
Blatnik

Videti je, da težave z literaturo mladih ne izvirajo iz morebitnega nesprejemanja od starejših, že uveljavljenih piscev, zaradi uredniške nepriljubljenosti tiskati novo in sveže ali težke založniške situacije. Najbrž knjižna izdaja ni edina možnost, da se pokaže vrednost mladega literata (čeprav očitno komisija za podelitev Zlate ptice misli drugače). Kriza prihaja iz naše generacije same: za uveljavitev bi mlada literatura po-

trebovala predvsem zavzeto pisanje in branje. Žalostno, obenem pa značilno je bilo odkritje v nekem pogovoru pred predavanjem, da moja sodelnica, študentka primerjalne književnosti, še nikoli ni slišala za Filipčiča,

Kalčiča in Gradišnika (slednji tedaj res še ni prejel nagrade Prešernovega sklada — morda ga zdaj pozna vsaj po nagradi, če že ne po delu), torej za slovensko prozo prelomne in obenem že uveljavljene generacije. V anketi na neki ljubljanski gimnaziji se je izkazalo, da skoraj tri četrt gimnazijcev ne ve, kdo bi bil Tomaž Šalamun, ostali so zanj »že slišali«; tu in tam je kdo celo prebral kako njegovo pesem. (Šalamun je vključen v berilo za IV. letnik.) Znanec, zelo uspešen študent humanističnih ved, me sreča, ko prihajam iz knjižarne. »Kaj si kupil?« pokaže na zavitek v moji roki. »Novo revijo,« mu povem. »A tako? Kako pa se imenuje?«

Seveda se lahko tolažimo tudi s pripetljaji, bolj obetavnimi za literaturo. Moja prijateljica, gimnazijka, kupi sošolki za rojstni dan Novakovo Hčer spomina in sošolka je darila zelo vesela, celo nekatere Novakove pesmi pozna že od prej. Kar precej mladih knjige vsaj krade, če jih že kupovati ne morejo.

Seveda ne gre krize pisanja izpeljevati iz krize (ne)branja, prej obratno. Najprej bi se morala mlada literatura pojavljati, tiskati, šele nato bi jo lahko brali in vrednotili. Vendar se to zelo redko dogaja. Kdo je kriv? Res je, da naša generacija nima karizmatičnih mentorjev (če sprejmemo ta izraz brez slabšalnih prizvokov), kakršen je bil prejšnjim Dušan Pirjevec, kakršen je današnjim teoretikom psihoanalize in strukturalizma Rastko Močnik in ustvarjalcem množične alternativne glasbe Igor Vidmar. Tako smo se znašli v labirintih književne ustvarjalnosti sami in prav gotovo bolj plašni, kakor bi bilo potrebno. Naša generacija nima skupinske zavesti, ki je zaplodila večino najpomembnejših (ne le) literarnih gibanj v svetu in domovini. Za kvantitativno vse močnejšo produkcijo teorije je celo značilno nekakšno prezirljivo gledanje na literarno ustvarjanje kot na nekaj manjvrednega. (Spomnimo se npr. na uvod v ŠKUC-ev literarni zbornik.) Iz takega prepričanja izhaja vrsta nič kaj zabavnih paradoksov: več mlade poezije in proze lahko najdeš v Sodobnosti kot v Tribuni; in kakor je vse obtožbe vredno, da ne izhajajo prvenci pri velikih založbah, se je treba spomniti, da je zamrla tudi književna produkcija pri ŠKUC-u. Če bi uredniki teh medijev, ki so predvsem namenjeni mladim, spregovorili o pomanjkanju kvalitete, lahko preobrnemo tolikokrat izrabljeno Brechtovo misel o slabem novem in dobrem starem in si priznamo, da bi bilo le bolje nekaj (pa čeprav slabega in starega) kakor nič razen čakanja na novo, ki naj bo še dobro.

No, prepričan sem, da bo literaturi bolj pomagalo požrtvovalno delo in vztrajno nastopanje kot pa takole jalovo ugotavljanje nekakšne »krivde«. Lahko bi ustanovili Književno mladino Slovenije, lahko bi znova oživel literarne večere, ki so (vsaj v Ljubljani) že povsem zamrli, lahko bi ... Kot je ustvarjalna energija prerodila mlado glasbo in kot sedaj prerojeva mlado gledališče, bi se lahko zgodilo tudi z mlado literaturo. Edina prepričljiva razlaga, zakaj smo priče »koncu literature«, ki sem jo slišal v zadnjem času, je kar travmatično preprosta: dandanes je že resničnost sama tako pretresljiva, tako izzivalna in svareča, da je nobena literarna fikcija ni sposobna preseči.

Prav to spoznanje zastavlja naloge in cilje novi literaturi: zazreti se v brezna življenja, spopadati se z grozo in temo, ki sta vraščeni v človeka, spregovarjati neutrudno spoznanje večnega časa in neskončnega prostora, ki nas obdajata, spregovarjati v pristnem jeziku, ki se zapisuje v nas, brez odvečne cizeliranosti; pustiti, naj poletijo drzne ptice sanj ali plašne ptice

nemoči. Spreobračati svet, ki se je v nas narobe zarasel, pa četudi z neizbrisnim spoznanjem o sizifovstvu takega početja.

V takih koordinatah vidim tudi svoje delo, ki je pač nastalo v mrežnici življenja, ki ga živimo. Ne nazadnje pa tudi (naivno?) upam v komunikativnost literature, upam, da bo pesem znala najti pot do človeka, ki je prenasičen s kodificiranim sporazumevanjem vsakdanjega dne. Ne zato, da bi nadomestila druge načine človeškega zbliževanja in stika, temveč da bi nanje spet opozorila.

Zato se moje bralsko občudovanje ustavlja pri piscih, ki zarisujejo podobo človeka, izgubljenega v neskončnih labirintih bivanja, pa naj gre za Gradišnika ali Gruma, Ščepanoviča ali Selimoviča, Frischa ali Borgesa, če je potrebno omenjati imena. Vedno znova se moramo v branju in pisanju vračati k večno neodgovorjenim vprašanjem obstoja, da se obdržimo na ozkem in krušljivem nasipu življenja. Tako se vse razmišljanje o smislu, opravičilu literature sprevrča v poizkus približati se nečemu zunaj sveta človeškega obvladovanja. Zato se strinjam z Leonardom Cohenom, ki je zapisal:

*To pesem pišem za tebe
Gospodar Sveta
ki imaš vse na svetu
razen te pesmi*

Skica za portret

GLAVNA OSEBA:

Moški. Starost ... recimo 25 ali še raje 30 let. Srednje visok, športne postave. Svetli lasje, vendar že nekoliko redki, visoko čelo. Modre oči, pravzaprav arijec. Brado in brke redno brije. Bolj ali manj zdrav, včasih ponagaja želodec. Ko je imel štirinajst let, si je pri smučanju zlomil nogo. Povsem nezapleten zlom. Oblači se okusno, takega mnenja so tudi službene sodelavke vseh starosti in okusov. Poklic nedoločen, najverjetneje v zvezi z ekonomijo ali pravom. Živi v eni izmed novozgrajenih stanovanjskih sosesk, blok, četrto nadstropje. Samski.

Preteklost brezmadežna. Včasih popije kak kozarec preveč. Kadi: dvajset, včasih trideset. Astor. Če jih ni, se počuti kar nekako izgubljenega. Prižge pa vseeno kaj drugega. Sicer je neoporečen športnik. Pozimi smuča, preostali čas igra tenis. Na Kodeljevem ima že vrsto let sezonsko karto. Ob igri včasih postane rahlo nervozen, zakolne. Loparja ne vrže po tleh, je uvožen, Dunlop. Trije ali štirje stalni soigralci. Backhand rahlo šepa.

Vozi avto, belo stoenko. Previden voznik, kadar vozi, ne pije. Umije ga vsako soboto na parkirišču pred blokom. Bencin se mu zdi predrag, sicer je z dnevno politiko kar zadovoljen. Delegat v SIS za telesno kulturo. Rezervni podporačnik ali morda vodja čete civilne zaščite v krajevni skupnosti. Delegatska gradiva jemlje zares, prebira jih skrbno kot komaj katero lep-slovje. Da, tudi knjige bere. Naročen je na Delo, kupuje zelo različne časopise, tudi MIN in seveda Sportske novosti.